

BOSH MUHARRIR

Liliya Gaynutdinova

TAHRIR HAY'ATI

Alisher UMAROV
 Ayubxon RADJIYEV
 Boris BLYAXER
 Risboy JO'RAYEV
 Rustem REIMOV
 Lola MO'MINNOVA
 Sherzod SHERMATOV
 Sharibboy ERGASHEV
 G'ayrat SHOUMAROV

Mas'ul kotib

Sayyora Alimxodjayeva

Adabiy muharrir

Sayyora Alimxodjayeva

Kompyuterda sahifalovchi va dizayn

Mirtohir Xoliqov

Muallifning fikri har doim ham tahririyat fikriga to'g'ri kelavermaydi. Tahririyat maqolarning uslubiy xatolarini to'g'rilash va qisqartirish huquqini o'zida saqlab qoladi. Tahririyatga yuborilgan maqolalar egasiga qaytarilmaydi va taqriz qilinmaydi.

Mualliflarning familiyasi, ismi, sharifi ularning pasportlari ma'lumotlariga muvofiq holda yoziladi.

Мнение редакции не всегда совпадает с мнением автора. Редакция оставляет за собой право на стилистическую правку и сокращение статей. Присланные в редакцию рукописи не возвращаются и не рецензируются.

Фамилия и инициалы авторов пишутся согласно данным их паспорта.

Muassislar:

O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik respublika tashxis markazi «MAKTAB VA HAYOT» M.CH.J.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda

«MAKTAB VA HAYOT»dan olindi,
 deb ko'rsatilishi shart.

Jurnal 2001 yildan
 chiqa boshlagan.

MANZIL:

100095, Toshkent sh.,
 Olmazor t., Zilo ko'chasi, 6A uy.
 Tel: (0371) 246-21-02
 E-mail: maktabahayot@sarkor.uz

OBUNA INDEKSI - 1019

MUNDARIJA

A.I.RASULOV.

O'qituvchining psixologik qiyofasini o'rganish usuli 2

N.H.XOLYIGITOVA.

Ummumta'lim maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirish - ijtimoiy psixologik muammo sifatida..... 6

N.M.MULLABAYEVA.

Bulling ishtirokchilariga amaliy yordam ko'rsatishning o'ziga xos jihatlari 9

O'B.SHAMSIYEV.

Ota-onalar va bolalar o'zini-o'zi anglashining mutanosibligi muammosi 11

L.M.MAXKAMOVA.

Maktabda o'zlashtirmaslik muammosiga psixologik va neyropsixologik yondashuvlar 14

R.M.MUSURMONOV.

Tarbiya muammosi hyech qachon eskirmaydi yoxud o'tmish allomalarini tarbiya haqida 16

N.N.SHOMUROTOVA.

Inkluyuziv ta'limga ijtimoiy-psixologik ahamiyati 19

SH.D.SHOKIROVA.

Lab va tanglayning plastik jarrohligidan so'ng bolalarni logopedik tekshirish mexanizmi 21

SH.ABUTOVA.

Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar bilan muloqot qilish qoidalari 22

SHE.TOXTIYAROVA, YU.R.MAXAMADIEVA.

Alaliya nutq nuqsoniga ega bolalar nutqi leksik-semantik tomonining o'ziga xos xususiyatlari 24

N.M.KAYUMOVA

Maktabgacha ta'limga tashkilotlari faoliyatini multimedya vositalari orqali tashkil etishning ahamiyati 26

D.R.BABAYEVA, X.SH.OCHILOVA.

Kichik yoshdagilari kitobga mehr uyg'otish orqali mustaqil fikrashga o'rgatish 28

M.R.AKRAMOV.

Ummumiy o'rta ta'limga maktablarida ekologik ong shakllanishining psixologik mexanizmlari 30

F.S.TO'RABEKOV.

Texnologik ta'limga o'qituvchisini tayyorlashda axborot talimi muhitidan foydalanishning ijtimoiy jihatdan zarurligi 32

A.R.MUXAMEDJANOVA.

Intellektida nuqsoni bo'lgan bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish 33

A.S.NAZAROV.

Umumiy o'rta ta'limga muassasalari rahbarining qaror qabul qilish faoliyatida shaxs kreativligining o'rni 35

M.K.SHIRINOV.

SE ta'limga modelidan boshlang'ich sinf tabiiy fan darslarida foydalanish 37

SHE.MAMARAJABOV.

Ta'limga jarayonini differensiallashtirishning imkoniyatlari 38

A.N.RASULOV.

Umumiy o'rta ta'limga maktablarida zamonaviy ta'limga klasterli sharoitida iqtisodiyot bilim asoslari fanini o'qitishning zarurligi 40

X.SH.YUNUSOVA.

Ta'limga sohasidagi klasterli yondashuv-ta'limga richagi sifatida 42

N.ABDANBEKOVA.

Ingliz tilini o'qitishning innovatsion metodlari 44

S.J.ACHILOVA, M.R.RAXMATULLAYEVA.

Dislaliya nutq kamchiligini o'rganishda ilmiy-nazariy asoslarning ahamiyati 45

S.X.MARDOV.

Ta'limga turlarida arxitektura qurilish chizmachiligi o'qitishning pedagogik-psixologik asoslari 47

tajribalarga jalg qilish muhimdir Ba'zi o'quvchilar hali ham noto'g'ri tasavvurga ega bo'lishi mumkin yoki ular faqat kashfiyot tajribasi nuqtai nazaridan tushunchani tushunishlari mumkin. O'qituvchi mashg'ulotlarda o'quvchilarga murakkab tushuncha va ko'nikmalar haqidagi tushunchalarini qo'llash uchun vaqt beradi. Ular o'z tushunchalarini o'xshash hodisalar yoki muammolarga qo'llashlari mumkin. Qo'shimcha dalillar, tushuntirishlar yoki mulohazalarni taqdim etadi. Ilgari kiritilgan ilmiy atama va tavsiflardan o'quvchilarning foydalanishini mustahkamlaydi va o'quvchilarga dalillar va ma'lumotlardan asosli xulosalar chiqarishga yordam beradigan savollar beradi.

Baholash – o'quvchilar o'zlarining tushuntirishlari sifati haqida fikr-mulohazalarini olishlari muhimdir. Bu norasmiy tarzda, o'rganish ketma-ketligi davomida sodir bo'lishi mumkin. Rasmiy ravishda, o'qituvchi o'rganish ketma-ketligi oxirida umumlashtiruvchi baholashni ham boshqarishi mumkin. Baholash bosqichida o'quvchilarning qobiliyatları, ya'ni bunda o'quvchilarning o'quv maqsadlari va natijalariga erishish yo'lidagi yutuqlari baholanadi. Kuzatishlar, dalillar va ilgari qabul qilingan tushuntirishlardan foydalangan holda ochiq savollarga javob beradi. Bu yerdagi o'qitish strategiyasida "Siz nima uchun...?" kabi ochiq savollarni beradi. "Sizda qanday dalillar bor?" "Savolga qanday javob bergan bo'lardingiz?" O'qituvchi har bir o'quvchining tushunchalar va ko'nikmalarni tushunganligini namoyish qilishini kuzatadi, qayd qiladi va o'quvchilarning tushunishini isbotlash uchun turli baholardan foydalanadi hamda o'quvchilarga o'z yutuqlarini baholash imkoniyatini beradi.

Se ta'lim modelini boshlang'ich simf tabiiy fanlarini o'qitishda qo'llashda bo'lim va boblar yuzasidan takrorlash darslarida o'quvchilarning bilim, ko'nikmalarni mustahkamalashda samaradorlikka erishish mumkin.

Masalan, "O'simliklar dunyosi" bobiga tegishli mavzu misolida bayon etamiz.

Se ta'lim modelini boshlang'ich ta'lim tabiiy fanlarda qo'llash orqali o'quvchilarning fanni o'zlashtirishdagi bilim va amaliy ko'nikmalari shakllanadi. Buning natijasida o'quvchilar quyidagi kompetensiyalarga ega bo'ladilar:

1. O'quvchilarda dars jarayonida guruhlarga birlashish orqali

5e ta'lim modeli	O'quvchilar faoliyati	O'qituvchi faoliyati
Shug'ullanish	Tabiatda madaniy va yovvoyi o'simliklarni kuzatish, ularning yashash sharoitlari va hayotiy shakllarni o'rganish	O'qituvchi mavzu yuzasidan guruhlarga topshirqlarni beradi.
Kashf etish	O'simliklarni yashash tarzi, rivojlanish jarayonlari, oziqlanishi, har bir guruhga ega o'simlik turining o'ziga xos xususiyatlarini, hayot tarzini kashf eting	O'quvchilar faoliyatini kuzatadi va ularga yo'nalish beradi.
Tushuntirish	Kuzatilgan va o'rganilgan o'simliklarning turlari, hayot shakli, vegetativ va generativ organlarining o'ziga xos bo'lgan xususiyatlarini tushuntirish.	O'quvchilarni o'rgangan va bilgan narsalarni tushuntirish so'raladi, mustaqil ravishda tushuntirish talab qilinadi.
Ishlab chiqish	O'simliklarni yashash sharoiti, iqlim, relief, oziqlanishi hosildorligi va tabiatda, xalq xo'jaligidagi ahamiyati haqida yangi g'oyalarni ishlab chiqish	O'quvchilar qanday ko'nikmalar hosil qilinganligini nazorat qiladi, ular tomonidan ishlab chiqilgan g'oyalarni tahlil qilinadi
Baholash	Guruhlarda bajarilgan har bir ish natijasi o'quvchilar tomonidan baholandi va guruhlar bir-birini baholaydi va baholash ko'nikmalari ham rivojlanadi.	Guruhlarning o'zaro baholashlari va tahlilarini nazorat qiladi

jamoa bo'lib ishslash, o'rtoqliq, do'stlik fazilatlari shakllanadi.

2. O'quvchilarda bir-birlari bilan muloqot qilish natijasida kommunikatsion kompetensiya shakllanadi.

3. O'quvchilarda guruh bo'lib ishslash va mustaqil tayyorgarlik ko'rish orqali intellektual imkoniyatlari rivojlanadi.

4. O'quvchilarda o'zaro bir-birlarini eshitish, tushunish va baholash orqali o'z-o'zini baholash ko'nikmalari shakllanadi.

5. O'quv jarayonida berilgan topshirqlarni bajarish orqali idrok qilish kuzatuvchanlik, diqqat, xotira taffakur rivojlanadi.

6. Bularning natijasida tabiiy va ijtimoiy borliqni tez anglab olish ko'nikmalari rivojlanadi.

Adabiyotlar

1. G'.Muamedov,,U.Xo'jamqulov, Yoshlarni nostandard fikrashga o'rgatishning zarurati. <https://diyor24.uz/4888>

2. K.Xoshimov va S.Ochil. O'zbek pedagogikasi antologiyasi. Toshkent. O'qituvchi NMU.2010 52 bet.

3. <https://ngss.sdcce.net/Evidence-Based-Practices/5E-Model-of-Instruction>

4. Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi. Toshkent, "Shafofat Nur Ziyo" nashriyoti. 2020 y.

TA'LIM JARAYONINI DIFFERENSIALLASHTIRISHNING IMKONIYATLARI

Sh.E.Mamarajabov, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Innovation ta'lim” kafedrasi dosenti, pedagogika fanlari nomzodi

В этой статье рассматриваются возможности дифференциации образовательного процесса.

Ключевые слова и понятия: дифференциальное образование, общая компетентность, линейная образовательная траектория, нелинейная траектория образования, компетентный подход.

In this article, the possibility of differentiation of the educational process was allocated.

Keywords and concepts: differential education, competence, linear education trajectory, nonlinear education trajectory, competent approach.

Rivojlangan mamlakatlarda ommaviy o'rta maktablarning yaratilishi ta'lif-tarbiya differensiatsiyasi muammosini yanada keskinlashtirdi. Bunday holat umumiy ta'lif diversifikasiyasining sifat darajasi boshqacha tizim zaruratini keltirib chiqardi. O'quvchilarning iqtidori, qiziqishi, o'zlashtirishiga ko'ra differensial tayyorgarlikni kuchaytirish va murakkablashtirish - zamonaviy maktabning global yo'nalishiga aylandi. Differensiatsiyaning asosiy shakllari – o'quv muassasalarini turli tiplarga bo'lish, bir maktab ichida profillarga, sinfda guruhlarga ajratish nazarda tutiladi.

Differensial ta'lif muammosi bir xil hal bo'lmaydi va qaramaqshiliklarga ega. Ijtimoiy tomondan differensiatsiya ijtimoiy tanlov usuliga aylanadi. Pulli ta'lif va imtihonlar tizimi bunda tanlov vositasi bo'lib hisoblanadi. Odatda tabaqlanish (differensiatsiya) boshlang'ich maktabni bitirgandan keyin boshlanadi. U turli tipdag'i ta'lif muassasalarida amalga oshiriladi. Masalan, Angliyada grammatick va zamonaviy maktablarda, Germaniyada real bilim yurti, gimnaziya va asosiy maktablarda, Fransiyada texnologik, kasbiy va umumta'lif litseylarda, Rossiya oddiy o'rta maktab, litsey, kollej, gimnaziyada va boshqalar.

Bu o'quv muassasalarida differensiatsiyaning asosiy o'ziga xos belgisi dasturladir. Bir o'quv muassasasi doirasida differensiatsiya keng yoyilgan. Masalan, AQSh va Yaponiya katta o'rta maktablarda 2 tipdag'i umumta'lif va maxsus dasturlar mavjud. Ular turli qirralarda o'quvchilarning turli guruhlarini o'rganishadi. Germaniyada gimnaziya ta'limning 6 profilini taklif etadi, asosiy maktab esa differensiatsiyani KKAM tizimi asosida amalga oshiradi. Unga ko'ra ta'lif dasturning quyidagi variantlariga ko'ra tashkil qilinadi: kasbiy kurs (K), kengaytirlgan kurs (K), asosiy kurs (A), moslashtirilgan kurs (M). To'liqsiz o'rta maktab differensiatsiya vositasi hisoblanadi.

1930 yil AQShda, 1950 yil Yaponiyada, 1970-1980 yillarda G'arbiy Yevropada, 1990 yil Rossiya differensial ta'lif amalga oshiriladigan o'quv muassasalari paydo bo'la boshladи. Bu yerda gap AQSh va Yaponiyadagi kichik o'rta maktab, Buyuk Britaniyadagi birlashgan maktab, Germaniyadagi yagona kollej, Rossiya 6 yillik o'rta ta'lif maktabi haqida ketyapti. Bu kabi ta'lif muassasalarida 11-12 yoshdan 15-16 yoshgacha bo'lgan o'quvchilar o'qitiladi. Bu o'quv muassasalarda tabaqlanishning pedagogik asoratlari ijobjiy, tabbiy maqsadga yo'naltirilgan xarakterga ega, turli guruh o'quvchilari imkoniyatlari hisobga olinadi. Umumiy dastur o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini oshirishga mo'ljallangan. Masalan, Fransiyadagi ilk yagona kollejlarda yaxshi o'zlashtiruvchilar foizi shu yoshdagi parallel ta'lif muassasalarida yaxshi o'zlashtiruvchilar sonidan yuqori chiqdi. AQSh va Yaponiya kichik o'rta maktablarida to'liqsiz o'rta ta'lif beriladi. Mazkur dastur qator afzallikkarga ega. Tanlov fanlar ta'lifni davom ettirish yoki mehnat faoliyatini boshlashni nazarda tutadi.

1950 yil oxirida Dj.Konant boshchiligidagi pedagoglar guruhi umumqamrab oluvchi maktab modelini taklif etdi. Bu model bo'yicha umumta'lif o'quv muassasasida ijtimoiy daraja, qobiliyat, qiziqishidan qat'iy nazar barcha bolalar o'qishadi, lekin turli-tuman ta'lif dasturlari amalga oshiriladi. Konant tavsiyalari AQShdag'i kichik o'rta maktablarda differensial ta'lifni joriy qilishda foydalaniildi.

Buyuk Britaniyada birlashgan maktablar kichik grammatick sinflar va zamonaviy maktablarni o'z ichiga oladi. Ilk 3 yillikda o'quvchilar zamonaviy maktab dasturi bo'yicha shug'ullanadilar, keyin yoki shu dasturni davom ettiradi, yoki grammatick maktab dasturi bo'yicha o'qishadi. Birlashgan maktablarda yoshiga ko'ra 90 foiz o'smirlar shug'ullanadilar. Germaniyada umumiy maktablarda yoshiga ko'ra 5 foiz o'quvchilar tahsil olishadi.

Umumiy maktabning kooperativ va integral tiplari yuzaga keldi. Kooperativ maktablar asosiy, real maktab va gimnaziyalarni birlashtirdi. 9-sinfdan keyin o'quvchilar asosiy maktabdag'i kabi diplom oladilar, 10-sinfdan keyin esa diplom real maktab va gimnaziyaning o'rta bosqichiga teng keladi. Kooperativ maktablarda mashg'ulotlar majburiy va elektiv dastur birgaligida amalga oshiriladi.

Fransiyada yagona kollejlarda guruh bo'yicha ta'lif doimiy tashkil etiladi. Turli tipdag'i guruhlar tuziladi: gomogen guruhlar-tayyorgarlik darajasi bir xil, yarim gomogen guruhlar-tayyorgarlik darajasi yaqin, geterogen-tayyorgarlik darajasi har xil. Guruhlarga o'qituvchilar psixologlar, yo'nalishlari bo'yicha maslahatchilar tavsiyasiga ko'ra bo'linadi. Guruhlar maktab dasturi variantlarini o'zlashtiradilar. Ikkita bitiruvchi sinfda kuchli va kuchsiz bosqichli guruhlar yuzaga keladi. Bu ikki xil guruhni bitirgan kollej o'quvchilariga ta'limga keyingi tiplari tavsiya etiladi.

Yaponiya maktablarida guruhli ta'lif yaxshi mavqega ega, uni musobaqa tarzida tashkil etishadi. Sinfdag'i guruhchalar kim ko'p ingliz tilidagi so'zlar, ieroglif va she'r yod olish bo'yicha bellashadilar. Baho butun guruhga qo'yiladi. Yapon pedagoglari guruhli ta'limga har xil nuqtai nazar bilan qarashadi. Guruhli ta'lif pedagogik jihatdan to'g'ri, lekin guruhlarda shug'ullanuvchi bolalar va o'smirlar dunyoqarashini toraytirish xavfi bor, deb hisoblashadi. Masalan, guruhni kuchlilar va zaiflar guruhiga bo'lganda 2ta holat yuzaga keladi: yoki kuchlilarga, yoki kuchsizlarga e'tibor qaratiladi, bu har ikkala guruhga ham zarar.

Keyingi yillarda yagona yevropa ta'lif muhitini yaratilishi Boloniya jarayoni doirasida ta'lif siyosatining umumiyo mezonlarini ishlab chiqilishiga va ta'larning rivojlangan davlatlar ijtimoiy infrastrukturasing muhim elementlaridan biriga aylanishiga olib keldi.

Boloniya Deklaratsiyasining barcha qoidalari O'zbekistonda oxirgi yillarda qabul qilingan bir qator me'yoriy hujjatlarda o'z aksini topmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliv ta'lif tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiysi"ga ko'ra mamlakatdagi OTMlarning 85 foizi 2030 yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tishi rejalashtirilgan edi. Shu asosda mamlakatdagi deyarli barcha OTMlar kredit-modul tizimida faoliyat yurita boshladи. Ushbu tizimning e'tiborli jihatlaridan biri – talabalarda fanlarni tanlash imkoniyatining mayjudligidir.

Ushbu me'yoriy hujjatlarda ta'kidlab o'tilganidek, zamonaviy jamiyat rivojlanishida ta'lif – davlatning raqobatbardoshligini oshirishning muhim omillaridan biri bo'lib, ta'larning yangicha shakl va metodlarini tadqiq etish zaruratin keltirib chiqaradi.

DTStarining kompetent yondashuv asosida ishlab chiqilishi ham bitiruvchilarning kompetensiyasi orqali professional ta'lif sifatini baholanishini nazarda tutadi. Bu esa, kasbiy kompetentlikni ta'lif sifatini baholash mezoni ekanligini ilgari suradi va u nafaqat bilimlar, ko'nikmalar, malakalar va ularni faoliyatga tafbiq eta olish qobiliyatlarida, balki atrof-muhit bilan o'zaro aloqadorligini muvaffaqiyatlari o'zlashtirish darajasi bilan ham aniqlanadi.

Ta'lif tizimi doirasiga tegishli me'yoriy hujjatlar tahlili shuni ko'rsatdiki, ta'lif olishda shakllanuvchi kompetensiyalarning ro'yxatida fanlarni an'anaviy o'qitish doirasida ikkita kasbiy kompetensiyani shakllantirish mumkinligini ko'rsatadi:

– (KK-1) pedagogik faoliyatida axborot va pedagogik texnologiyalardan foydalanishni bilish;

– (KK-2) ta'lif sifati va samaradorligini oshirishga innovatsion yondashishni bilish.

An'anaviy ta'lifda o'quv materialini uzviyligi va uni o'rganilishida bir xillilik tavsiya etiladi, barcha ta'lif oluvchilarga

yagona talab qo'yiladi, ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilariga ta'lim natijalariga erishishning yagona yo'li tavsya etiladi va bunga mos ravishda ichki tabaqalanish yo'qoladi. Bu holda traektoriyani shartli ravishda chiziqli deb atash mumkin. Ular chiziqsizlardan farqli ravishda, o'qish vaqtini sezilarli iqtisod qilish imkonini bersa-da, ta'lim oluvchilarni rivojlantirish emas, balki ma'lumotlarni olish jarayoniga urg'u beradi, ya'ni ularning individual xususiyatlarini inobatga olish imkonini bermaydi. Binobarin, fanlarni o'qitishda shakllantiriladigan kompetensiyalar doirasini kengaytirish uchun maxsus choralarни ko'rish lozim bo'ladi, shuningdek, ta'lim jarayonining shunday modeliga o'tish kerak bo'ladiki, unda ta'lim oluvchi bilimlarni tayyor holda oluvchi pedagogik ta'sir ob'ektidan umummadaniy, umumkasbiy va kasbiy kompetensiyalarni egallaydigan ta'lim jarayoni sub'ektiga aylanishi uchun sharoit yaratiladi.

Xo'sh ushbu muammoni qanday hal etish lozim? Mazkur muammoni hal etish yo'llaridan biri, bu talabalarni chiziqsiz ta'lim traektoriyasi asosida bilim olishlarini qurish bo'lishi mumkin. Bunday sharoit talabalarning chiziqsiz ta'lim traektoriyalarini qurishi orqali vujudga keltiriladi. Chiziqsiz ta'lim traektoriyasi deganda ta'lim oluvchilarning ta'lim natijalariga erishish yo'llarining ko'p variantliligi bilan xarakterlanadigan va ularning intellektual hamda ijodiy potensialini toplash, rivojlantirish va amalga oshirishga imkon beradigan ta'lim traektoriyasini tushunish lozim.

Chiziqsiz ta'lim traektoriyasi bo'yicha harakatlanib, ta'lim oluvchilar o'quv materiali mazmunining variativligi, uni o'rganishning uzviyligi va chuqurligi asosida, shuningdek bilish faoliyatining metodlari va shakllari, individual xususiyatlari, ehtiyojlari, bo'lajak kasbiy qiziqishlari va maqsadlaridan kelib chiqib, mustaqilligi va o'z-o'zini rivojlantirishning yetakchi roli natijasida ta'lim jarayonida faol ishtirok etishi mumkin.

Ular an'naviy ta'lim shaklidan o'zining variativligi bilan farq qiladi va ta'lim oluvchiga o'quv rejasida keltirilgan fanlardan tanlashida yetarlicha katta erkinlik berilishini, fanni o'rganishning murakkablik darajasini erkin tanlash, ya'ni oliy ta'limni individuallashtirishning yuqori darajasini ta'minlaydi.

Chiziqsiz ta'lim jarayonini amalga oshirish masalalari G.V.Gordyanova, A.K.Burseva, A.Yu.Mel'vil ishlarida qarab chiqilgan. Ularda asosiy e'tibor ta'lim oluvchilar tomonidan tanlanadigan kurslar haqida, ya'ni OTMdagi ta'lim jarayonining

variativ qismi haqida fikr yuritilgan. Har bir sub'ektning chiziqsiz ta'lim jarayonida maqsad, mazmun, bilimlarni olish uslublarini tanlash imkoniyati o'zlashtiriladigan bilimlarning shaxsiy ahamiyatga egaligi bilan, bilish jarayonining mahsuli sifatida ma'lum inson mulkiga aylanishi uchun sharoit yaratadi, ular shaxsiy xususiyatlar bilan uzviy bog'langan va umummadaniy, umumkasbiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish manbai hisoblanadi.

Differensiallashgan ta'limni qo'llash samaradorligi yuqoriligi turli fanlarni o'qitishda uni qo'llanilishiga olib kelgan bo'lib, afsuski, asosan umumta'lim maktablarida amalga oshirilgan. Ta'lim jarayonini differensiallashtirish maqsadi umumiyo'rtta va oliy ta'lim uchun farq qiladi: birinchi holda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish maqsadi asosiy bo'lsa, ikkinchi holda talabalar kasb tanlash bilan allaqachon aniq yo'lni belgilagan bo'ladi va bunda o'quv materialini chuqur o'zlashtirishi, bakalavriat talabalarining kompetensiyalarini shakllantirish uchun ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlarini to'laqonli ochib berishi va rivojlanishi uchun imkoniyatlarni yaratish maqsadi yetakchilik qiladi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, "Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi"ni o'qitishda ichki tabaqalashtirishni qo'llash nafaqat fan doirasida bakalavrarning chiziqsiz ta'lim traektoriyalarini qurishni amalga oshirish, balki ularning individual xususiyatlarini e'tiborga olish imkonini beradi. Bu esa mutaxassislar tayyorlashda ta'lim sifatini oshirilishimi ta'minlaydi.

Adabiyotlar

1. Mamarajabov Sh. "Дифференциаллашган таълим-бўлажак мутахассисларнинг умумкасбий компетенциясини шаклантириш омили сифатида." Архив научных исследований (2021).

2. Пурышева Н.С. Методические основы дифференцированного обучения физике в средней школе: дис...д-ра пед.наук: 13.00.02 / Пурышева Наталия Сергеевна. – М.: 1995.

3. Осмоловская, И.М. Дифференциация обучения в современной школе / И.М. Осмоловская. – М.: 2004.

4. Павлуцкая Н.М. Дифференциация обучения физике бакалавров технических направлений подготовки как условие формирования их общекультурных и общепрофессиональных компетенций дис...д-ра пед.наук: 13.00.02 / Павлуцкая Нина Максимовна. – М.: 2016.

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA ZAMONAVIY TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA IQTISODIYOT BILIM ASOSLARI FANINI O'QITISHNING ZARURLIGI

A.N.Rasulov, Chirchiq davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

В данной статье рассматривается вопрос преподавания основы экономики в общеобразовательной школе в контексте современного образовательного кластера.

Ключевые слова и понятия: современное, образование, среда, ученик, педагог, учитель, экономика.

This article discusses the issue of teaching the basics of economics in a secondary school in the context of a modern educational cluster.

Key words and concepts: modern, education, environment, student, teacher, teacher, economics.

O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'liga kiritib bozor iqtisodiyoti tomon dadil kirib bormoqda. Bu iqtisodiyotning muhim sharti aholining, ayniqsa yosh avlodning savodxonligini oshirish, ularda yangicha iqtisodiy tafakkurni shakllantirish bo'lib qolmoqda. Davr iqtisodiy tafakkurga ega bo'lgan, dunyoga yangicha

nuqtai nazar bilan qaraydigan yoshlarni talab qilmoqda. Shu bois iqtisodiyotning tushunchalari, qonun-qoidalarni, uning sirasrorlarini yoshlarga o'rta ta'lim maktabi davridanoq singdirib borish zarur.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lif to'g'isida"gi Qonuni,